

درس یازدهم فضیلت آراستگی

هرگاه دنبال آرامشی فراگیرم، در طبیعت خداوند گام می‌گذارم و دل به نغمه‌های خوش‌آهنگ آن می‌سپارم تا پایانی باشد بر ناخوشایندی و خستگی‌های زندگی روزمره و امیدی برای آغازی دوباره و پرتلاش و هیجان‌انگیز.

در طبیعت، به هرچه می‌نگرم، زندگی و زیبایی‌هایش جلوه‌گر است؛ بوته‌های سرسبز آن طراوت و شادابی را فریاد می‌زنند و گل‌های رنگارنگش عشق و زیبایی را. کوه‌هایش استواری را به تصویر می‌کشند و رودها و چشمه‌هایش پویایی و حرکت را ...

با خود می‌اندیشم آیا من هم می‌توانم؟

آیا می‌توانم در اجتماع چون برگ‌های بهاری پرطراوت، چون گل زیبا، چون کوه استوار و مانند رود پویا باشم؟

آیا می‌توانم با حضورم آرامش و امنیت را برای دیگران به ارمغان آورم؟ و مانند برخی برگزیدگان الهی هر جا که باشم منشأ خیر و برکت باشم؟^۱

سرانجام با خود می‌اندیشم چگونه حضوری در اجتماع می‌تواند این ثمرات را به دنبال آورد؟

حسین عیسی پناه
منطقه سادات درفیل

۱. آراستگی به چه معناست؟

۲. چند نوع آراستگی داریم نام برده و توضیح دهید؟

آراستگی، سیره پیشوایان دین

۱ (آراستگی به معنای «بهرتر کردن وضع ظاهری و باطنی و زیبا نمودن این دو» است) بنابراین (دو نوع آراستگی داریم. آراستگی باطنی که نتیجه برخورداری روح انسان از صفات زیبایی همچون ادب، حُسن خلق، سخاوت، مهربانی و ... است و آراستگی ظاهری که نتیجه مرتب بودن وضع ظاهر و توجه به نظافت و زیبایی آن است). ۲

۲ (انسان به طور طبیعی به آراستگی علاقه دارد و می‌کوشد تا هم درون خود را آراسته کند و هم با ظاهری آراسته در جامعه حضور یابد. دیگران نیز کار او را تحسین می‌کنند و هم‌نشینی با او را دوست دارند و از بودن با او لذت می‌برند.

پیشوایان ما هم در آراستگی باطنی خود تلاش می‌کردند یعنی آراسته به زیبایی‌های اخلاقی بودند و هم به آراستگی ظاهری خود توجه داشتند و مؤمنان را نیز به رعایت آن دعوت می‌کردند و آراستگی را از اخلاق مؤمنان می‌دانستند. ۱

به طور مثال، هنگامی که کسی در خانه پیامبر را می‌زد و قصد ملاقات با ایشان را داشت، آن حضرت ابتدا به آینه نگاه می‌کرد و موهای خود را شانه می‌زد و لباس خود را مرتب‌تر می‌کرد؛ و می‌فرمود:

خدای تعالی دوست دارد وقتی بنده‌اش به سوی دوستان خود می‌رود، آماده و آراسته باشد. ۲

پیامبر همواره خود را معطر می‌کرد و سپس در جمع حاضر می‌شد یا به نماز می‌ایستاد. حدیث پیامبر اکرم (ص) روزی یکی از مدعیان زهد و پرهیز از دنیا، امام صادق (ع) را دید که لباس زیبایی پوشیده است. وی به امام گفت: جدّ شما این‌گونه لباس‌ها را نمی‌پوشید.

امام (ع) فرمود: در آن زمان مردم در سختی بودند، اما امروز ما در شرایط بهتری هستیم و عموم مردم توانایی پوشیدن چنین لباسی را دارند. ۳

همچنین ایشان می‌فرمود: خداوند آراستگی و زیبایی را دوست دارد و از نپرداختن به خود و خود را زوئیده نشان دادن، بدش می‌آید. ۴

و نیز می‌فرمود:

دو رکعت نماز که با بوی خوش گزارده شود، بهتر از هفتاد رکعت نماز بدون بوی خوش است. ۵

۳. انسان به طور طبیعی به آراستگی (هم ظاهری و هم باطنی) علاقه دارد. ص ☒ غ ☐

۴. پیشوایان دینی ما (پیامبر و اهل بیت) فقط به آراستگی باطنی توجه داشتند. ص ☐ غ ☒

۵. سفارش هایی از پیامبر اکرم (ص) در رابطه با آراستگی مردان و زنان را بنویسید؟

۶. آیا آراستگی اختصاص به زمان حضور در اجتماعات و معاشرت ها دارد؟ توضیح دهید؟

۷. بهترین زمان برای آراستگی کدام است؟ پاسخ: در زمان عبادات

در کنار این توصیه ها و سفارش هایی که به عموم مردان و زنان مسلمان می شد، پیشوایان دین به هریک از گروه مردان و زنان نیز سفارش های جداگانه ای می کردند؛ به عنوان نمونه ^۵پیامبر ﷺ به مردان می فرمود: سیل و موهای بینی خود را کوتاه کنید و به خودتان برسید؛ زیرا این کار بر زیبایی شما می افزاید. ^۱پیامبر با وجود آنکه مردان را به کوتاه کردن ناخن سفارش می کرد اما به زنان توصیه می کرد ناخن های خود را مقداری بلند بگذارند چون برای آنان زیباتر است. ^۵

این شیوه رسول خدا ﷺ و پیشوایان دیگر ما سبب شد که مسلمانان در اندک مدتی به آراسته ترین و پاکیزه ترین ملت ها تبدیل شوند و الگو و سرمشق ملت های دیگر قرار گیرند. ^۶آراستگی، اختصاص به زمان حضور در اجتماعات و معاشرت ها ندارد؛ بلکه شامل زمان حضور در خانواده، و از آن مهم تر، زمان عبادت نیز می شود. ^۸استفاده از عطر، شانه زدن موها، پوشیدن لباس روشن و تمیز و پاک بودن تمامی بدن، از توصیه های مهم آنان هنگام عبادت است. تکرار دائمی نماز در شبانه روز، این آراستگی و پاکی را در طول روز حفظ می کند و زندگی را پاک و باصفا می سازد. ^۸

نکته: تکرار نماز در شبانه روز علت حفظ پاکی و آراستگی در طول روز و پاک و با صفا بودن زندگی (معلول)

مقبولیت

۹ (یکی از نیازهای انسان، نیاز به مقبولیت در جمع خانواده، همسالان و جامعه است. ما دوست داریم دیگران ما را فرد مفید و شایسته ای بدانند و تحسین کنند.) این نیاز، در دوره جوانی و نوجوانی نمود بیشتری دارد و سبب می شود که نوجوان و جوان بیشتر به خود پردازد و توانایی ها و استعداد های خود را کشف و شکوفا کند و در معرض دید دیگران قرار دهد. ^{۱۱}جوانی که با نشان دادن استعداد خود در یک رشته ورزشی یا خلق اثر هنری یا کار مؤثر در کارگاه صنعتی، تحسین دیگران را برانگیزد، از این قبیل است. ^{۱۱}هم غیر از این افراد، هرکس در جامعه تلاش می کند در هر جایگاهی که قرار دارد، برای خود مقبولیت کسب کند.

البته اندک افرادی نیز وجود دارند که به این نیاز طبیعی، پاسخ های درستی نمی دهند و ^{۱۴}با پوشیدن لباس های نامناسب یا به کار بردن کلام زشت و ناپسند یا با گذاشتن سیگاری بر لب، می خواهند وجود خود را برای دیگران اثبات کنند. این قبیل اعمال نشانه ضعف روحی و ناتوانی در اثبات خود از راه درست و سازنده است. ^{۱۴}

۸. برخی از سفارش هایی که در رابطه با آراستگی در زمان عبادت است را بنویسید؟

۹. مقبولیت در برابر دیگران یعنی چه؟

۱۰. نیاز به مقبولیت در چه دورانی بیشتر است؟ پاسخ: نوجوانی

۱۱. نمونه هایی از برآوردن مثبت نیاز به مقبولیت در دوره ی نوجوانی را بنویسید؟

۱۲. تلاش نوجوان و جوان برای شکوفا کردن توانایی ها و استعداد ها ناشی از کدام نیاز اوست؟ پاسخ: نیاز به مقبولیت

۱۳. کدام نیاز در دوره ی نوجوانی سبب کشف استعدادها و توانایی فرد می شود؟ پاسخ: نیاز به مقبولیت

۱۴. برخی از جوابهای نادرست به مقبولیت در دوره نوجوانی را بنویسید؟

۱۵. یکی از جلوه های عفاف، مربوط به است. پاسخ: آراستگی و مقبولیت

۱۶. عفاف چیست؟

۱۷. تبرج چیست؟
عفاف

۱۶ (عفاف حالتی در انسان است که به وسیله آن خود را در برابر تندروری ها و کندروی ها کنترل می کند تا بتواند در مسیر اعتدال و میانه روی پیش رود و از آن خارج نشود) یعنی در برآورده کردن هریک از علائق و نیازهای درونی به گونه ای عمل نمی کند که یا به طور کامل غرق در آن شود و از دیگر نیازها غافل شود یا به طور کل آن را کنار گذارد و به کوتاهی و تفریط دچار شود؛ بلکه در حد مطلوب و صحیح به برآورده کردن همه نیازها توجه دارد.

ارتباط عفاف با آراستگی و مقبولیت

یکی از جلوه های عفاف، مربوط به آراستگی و مقبولیت است^{۱۷} (برخی انسان ها در آراستگی ظاهری و ابراز وجود و مقبولیت، دچار تندروری می شوند؛ به گونه ای که در آراسته کردن خود، زیاده روی می کنند و به خودنمایی می رسند) قرآن کریم این حالت را «تبرج»^۱ می نامد و آن را کاری جاهلانه می شمرد.^۲ همان دینی که ما را به آراستگی توصیه می کند، از خودنمایی و افراط در آراستگی پرهیز می دهد^{۲۰} زیرا زیاده روی در آراستگی و توجه بیش از حد به آن باعث غفلت انسان از هدف اصلی زندگی و مشغول شدن به کارهایی می شود که عاقبتی جز دور شدن از خدا ندارد^{۲۰}.

۲۱ (انسان عقیف، چه مرد و چه زن، خود را کنترل می کند و آراستگی خود را در حد متعادل نگه می دارد و به «تبرج» دچار نمی شود. انسان عقیف زیبایی ظاهری خود را وسیله خودنمایی و جلب توجه دیگران قرار نمی دهد و اجازه نمی دهد که به شخصیت انسانی او اهانت شود. او حیا می کند که برخی افراد به خاطر اموری سطحی و کوچک، زبان به تحسین و تمجید او بکشایند و به او به عنوان ابزاری برای لذت جویی نگاه کنند. او در وجود خود، استعداد و ارزش های برتر و والاتری می یابد که می تواند تحسین و احترام واقعی دیگران را برانگیزد)^{۲۱}

همچنین یک انسان عقیف، از مقبولیت نزد همسالان و جامعه گریزان نیست؛ اما خود را با ارزش تر از آن می داند که بخواهد این مقبولیت را از راه جلب توجه ظاهری به دست بیاورد و خود را در حد ابزاری برای هوس رانی دیگران پایین آورد.

۱۸. خداوند در قرآن کریم تبرج را عملی می شمرد. پاسخ: جاهلانه

۱۹. دین اسلام با خودنمایی و افراط در آراستگی موافق است. ص ☐ غ ☒

۲۰. چرا اسلام انسان را از افراط در آراستگی باز می دارد؟

۲۱. ویژگی های انسان عقیف را بنویسید.

۲۲. رابطه ی بین عفاف و آراستگی را بنویسید؟

۲۳. رابطه ی بین عفاف با آراستگی و پوشش یک رابطه ی مستقیم است. ص ☒ غ ☐

۲۴. امام علی (ع) در مورد آراستن خود برای دیگران چه می فرمایند؟

بنابر این،^{۲۳} به همان میزان که رشته های عفاف در روح انسان قوی و مستحکم می شود، نوع آراستگی و پوشش او باوقارتر می شود و به همان میزان نیز که رشته های عفاف انسان ضعیف و گسسته می شود، آراستگی و پوشش او سبک تر و جنبه خودنمایی به خود می گیرد) ۲۲

امام علی علیه السلام می فرماید :

۲۴) «مبادا خود را برای جلب توجه دیگران بیارایی که در این صورت ناچار می شوی با انجام گناه به

جنگ خدا بروی»^{۲۴}

و امام صادق علیه السلام نیز می فرماید :

لباس نازک و بدن نما نپوشید؛ زیرا چنین لباسی (نشانه سستی و ضعف دینداری فرد) است.^{۲۵}

زن، مظهر عفاف

گرچه عفاف، خصلت هر انسان بافضیلتی، اعم از زن و مرد است، اما وجود آن در زنان و دختران ارزش بیشتری دارد.^{۲۸} (زیرا خداوند زنان را بیش از مردان به نعمت زیبایی آراسته است. زن، مظهر جمال و زیبایی است و این زیبایی، هم درونی و هم ظاهری است. احساسات لطیف زن که بیانگر زیبایی های درونی وی است، با زیبایی ظاهر او عجین شده است؛ برای حفظ همین نعمت است که خداوند احکام ویژه ای را برای زن قرار داده است، تا گوهر زیبای وجودش از نگاه ناهلان دور بماند و روح بلندش تحقیر نشود) ۲۸

دریافت هر نعمتی از جانب خدا، مسئولیتی را نیز به همراه می آورد؛ همان طور که اگر کسی به نعمت علم زینده شد، نباید علمش را ابزار دست قدرتمندان ستم پیشه کند، نعمت زیبایی نیز نباید در خدمت

هوس رانان قرار گیرد. همان گونه که اگر انسان

از علم خود به درستی استفاده نکند، به جای

رستگاری، شقاوت نصیبش می شود، عرضه

نابجای زیبایی، به جای گرمی بخشیدن به کانون

خانواده، عفت و حیا را از بین می برد و این گوهر

مقدس را از او می گیرد. ۲۵. امام صادق (ع) لباس نازک و بدن نما را نشانه چه چیزی می دارد؟

۲۶. مظهر عفاف، جمال و زیبایی است. پاسخ: زن

۲۷. عفاف، خصلت هر انسان با فضیلتی، اعم از زن و مرد است. ص ☒ غ ☐

۲۸. چرا خصلت ارزشمند عفاف در وجود زنان از ارزش بیشتری برخوردار است؟

۲۹. زنان در قبال زیباییشان چه مسئولیت های دارند؟ پاسخ: همانگونه که علم نباید در خدمت

ستمگران قرار گیرد زیبایی زنان نیز نباید در خدمت افراد هوسران باشد و باید از آن برای گرمی

بخشیدن به کانون خانواده استفاده کرد.

با توجه به شکل پوشش‌های موجود در جامعه برای پسران و دختران، بگویید که کدام یک از آنها عفت افراد را بیشتر تضمین می‌کند؟ چرا؟

.....

.....

.....

.....

پاسخ سوال ۱: آراستگی مرتب کردن وضع ظاهری و باطنی خود است اما خودنمایی این است که فرد به دلیل حقارتی که در خود احساس می‌کند در آراستگی زیاده‌روی و افراد کند تا نظر دیگران را جلب کند

اندیشه و تحقیق

- ۱- چه تفاوتی میان آراستگی و خودنمایی ظاهری است؟
- ۲- چرا خصلت ارزشمند عفاف در وجود زنان از ارزش بیشتری برخوردار است؟

۱- پیرامون ما افرادی هستند که با استفاده از خلاقیت‌های خود تحسین دیگران را برانگیخته‌اند و در زمینه‌های گوناگون هنری، ورزشی، علمی، اجتماعی و اخلاقی به فردی مؤثر در جامعه تبدیل شده‌اند. آنچه دربارهٔ عوامل این موفقیت می‌دانید، بیان کنید.

۲- با خود بیندیشید و ببینید که تا چه اندازه کوشش کرده‌اید آراستگی همراه با عفاف داشته باشید. آیا موانع درونی در مقابل این کوشش وجود داشته است؟ آنها را برای خود مشخص کنید و برای برداشتن آن موانع، راه حل مناسب تنظیم نمایید.